

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет природоохоронний
Кафедра екологічного права і контролю

Кваліфікаційна робота бакалавра

на тему: «Наближення нормативно-правового регулювання поведінки з відходами в Україні до європейських норм і правил»

Виконав студент групи ЕК-19
спеціальності 101 «Екологія»
Галущенко Михайло Сергійович

Керівник старший викладач
Тимощук Марина Олександрівна

Консультант: к.геогр.н., доц.
Владимирова Олена Геннадіївна

Рецензент: старший викладач
Чернякова Оксана Іванівна

Одеса 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут, факультет природоохоронний
Кафедра екологічного права і контролю
Рівень вищої освіти бакалавр
(шифр і назва)
Спеціальність 101 «Екологія»
(шифр і назва)
Освітньо-професійна програма Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування
(назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

в.о. зав. кафедри О.Г.Владимирова
к.геогр.н., доц.

“1” травня 2023 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА СТУДЕНТУ
ГАЛУЩЕНКУ МИХАЙЛУ СЕРГІЙОВИЧУ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Наближення нормативно-правового регулювання поводження з відходами в Україні до європейських норм і правил

Керівник роботи Тимощук Марина Олександрівна, ст.викладач

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом вищого навчального закладу від “24” листопада 2023р
№218–с

2. Строк подання студентом роботи 12 червня 2023р.
3. Вихідні дані до роботи літературні джерела, нормативно-правові акти за темою роботи.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

1. Аналіз директив Європейського Союзу у сфері управління відходами
2. Виконання Україною зобов'язань за Директивою 2008/98/ЄС про відходи
3. Виконання Україною зобов'язань за Директивою 1999/31/ЄС про захоронення відходів
4. Виконання Україною зобов'язань за Директивою 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості

Висновки

Перелік посилань

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)___
 1) Ієрархія у сфері відходів (рис.1)
 2) Етапи життєвого циклу товару за які відповідає виробник, приймаючи на себе розширену відповідальність (рис.2)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Владимирова О.Г., к.геогр.н., доц.	1.05.23	
2	Владимирова О.Г., к.геогр.н., доц.	6.05.23	
3	Владимирова О.Г., к.геогр.н., доц	13.05.23	
4	Владимирова О.Г., к.геогр.н., доц	19.05.23	

7. Дата видачі завдання 1.05.2023р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Оцінка виконання етапу	
			у %	за 4-х бальною шкалою
1	Написання 1-го розділу бакалаврської роботи.	1.05.23 - 5.05.23	85	добре
	Написання 2-го розділу бакалаврської роботи.	6.05.23-12.05.23	85	добре
	Написання 3-го розділу бакалаврської роботи.	13.05.23-18.05.23	85	добре
2	Написання 4-го розділу бакалаврської роботи.	19.05.23-21.05.23	85	добре
3	Рубіжна атестація	22.05.23-26.05.23	85	добре
4	Написання висновків бакалаврської роботи. Оформлення бакалаврської роботи	27.05.23-11.06.23	85	добре
5	Перевірка бакалаврської роботи науковим керівником, надання відгуку	12.06.23 – 15.06.23		
6	Перевірка на антиплагіат	12.06.23-16.06.23		
7	Перевірка бакалаврської роботи зав. кафедрою	17.06.23-18.06.23		
8	Отримання рецензії	19.06.23-20.06.23		
9	Попередній захист бакалаврської роботи на кафедрі	21.06.23		
10	Надання бакалаврської роботи до деканату	22.06.23		
	Інтегральна оцінка виконання етапів календарного плану (як середня по етапам)		85	добре

Студент _____ Галущенко М.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Тимощук М.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Наближення нормативно-правового регулювання поводження з відходами в Україні до європейських норм і правил

Галущенко Михайло Сергійович

У рамках Угоди про асоціацію України з ЄС наша держава взяла на себе зобов'язання наблизити національне законодавство про відходи до вимог таких директив як:

- Директива № 2008/98/ЄС про відходи;
- Директива № 1999/31/ЄС про захоронення відходів зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003;
- Директива № 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості та внесення змін і доповнень до Директиви № 2004/35/ЄС.

Метою кваліфікаційної роботи є розгляд ключових природоохоронних Директив ЄС, які підлягають першочерговій імплементації до законодавства України, аналіз виконання зобов'язань України з питань управління відходами за міжнародними договорами та Угодою про асоціацію.

Методами дослідження є аналіз літературних джерел, законодавчих та нормативно-правових актів України, а також міжнародних нормативно-правових актів з зазначеної тематики. .

Робота складається з 4 розділів, посилання на 11 джерел. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи 70 сторінок.

Ключові слова: управління відходами, охорона довкілля, ієрархії пріоритетів щодо поводження з відходами, рециклінг відходів, видалення відходів, принцип розширеної відповідальності виробника.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ.....	7
ВСТУП	8
1. АНАЛІЗ ДИРЕКТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ	10
1.1 Директива ЄС про відходи.....	11
1.1.1 Ієрархія пріоритетів у сфері поводження з відходами	12
1.1.2 Розширена відповідальність виробника	17
1.2 Директива ЄС про захоронення відходів	21
1.3 Директива про управління відходами видобувної промисловості.....	24
2 ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ДИРЕКТИВОЮ 2008/98/ЄС ПРО ВІДХОДИ.....	29
2.1 Аналіз Національної стратегії управління відходами в Україні.....	30
2.2 Аналіз Національного плану управління відходами.....	41
2.3 Аналіз Закону України про управління відходами	49
3 ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ДИРЕКТИВОЮ 1999/31/ЄС ПРО ЗАХОРОНЕННЯ ВІДХОДІВ	55
3.1 Нові правила формування тарифів на послуги у сфері поводження з побутовими відходами.....	59
4 ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ДИРЕКТИВОЮ 2006/21/ЄС ПРО УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ВИДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	62
ВИСНОВКИ.....	67
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	69

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

ВР	–	Верховна Рада України;
ДБН	–	Державні будівельні норми;
ЄС	–	Європейський Союз;
К	–	Державний класифікатор;
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
О/МРВВ	–	об'єкти/місця розміщення відходів видобувної промисловості;
ОЕСР	–	організації економічного співробітництва та розвитку;
ОРВВ	–	організації розширеної відповідальності виробника;
РВВ	–	розширена відповідальність виробника;
РПУВ	–	регіональний план управління відходами;
ТПВ	–	тверді побутові відходи.

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року створило нові виклики для роботи державних органів в сфері захисту довкілля. В складних воєнних умовах, коли частина промисловості України була зруйнована воєнним агресором, опинилася в окупації, на підконтрольних територіях зупинилось виробництво, державі потрібно було знайти баланс між економічними інтересами країни та забезпеченням реалізації екологічних прав громадян. Такий баланс необхідно знаходити й з урахуванням взятих Україною зобов'язань з інтеграції національного законодавства до європейського відповідно до Угоди про Асоціацію з ЄС [1].

У рамках цієї Угоди Україна взяла на себе ряд зобов'язань, у тому числі й тих, що стосуються реалізації вимог 29 природоохоронних джерел права ЄС (26 Директив та трьох Регламентів), зафіксованих у Додатку ХХХ до глави 6 «Навколишнє природне середовище». Згідно з цим додатком у галузі управління відходами та ресурсами Україна зобов'язується наблизити своє законодавство до вимог таких директив як:

- Директива № 2008/98/ЄС про відходи;
- Директива № 1999/31/ЄС про захоронення відходів зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003;
- Директива № 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості та внесення змін і доповнень до Директиви № 2004/35/ЄС.

Вітчизняне законодавство у цій сфері, не дивлячись на досить розвинену нормативно-правову базу, не повністю або лише частково відповідає вимогам ЄС. Відтак імплементація зазначених директив пов'язана із значними змінами і доповненнями в правовому полі.

Актуальність теми базується на тому, що проблема відходів в Україні стоїть дуже гостро на порядку денному. При цьому усе це поглиблюється недоліками нормативно-правової бази, внутрішніми екологічними проблемами, та утворенням значної кількості відходів пов'язаних із війною.

Метою кваліфікаційної роботи є розгляд трьох Директив ЄС у сфері управління відходами, які підлягають першочерговій імплементації до законодавства України, аналіз виконання зобов'язань України з питань управління відходами за міжнародними договорами та Угодою про асоціацію.

Завдання роботи:

1. Дослідити основні вимоги європейських директив щодо управління відходами.

2. Дослідити перспективи запровадження вимог європейських директив що регламентують питання управління відходами у національне законодавство України.

Об'єкт дослідження: управління відходами в Україні.

Предмет дослідження: нормативно-правова база, як інструмент управління відходами.

Методи дослідження: обробка фактичних матеріалів, нормативно-правових актів та літературних джерел; загальні, загальнонаукові, спеціальні. Для розв'язання поставлених завдань використано такі методи дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел, узагальнення, конкретизація.

Робота складається з вступу, двох глав, висновку та переліку літературних джерел.

1 АНАЛІЗ ДИРЕКТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ

Однією з найважливіших глобальних проблем людства стала протидія забрудненню довкілля відходами виробництва та споживання. Ця проблема має світовий, національний та регіональний вимір.

Законодавча база про відходи в Україні потребує значної модифікації. У зв'язку із проведенням вдосконалення законодавства у сфері поводження з відходами завданням нашої держави є безпосередня інтеграція Директив ЄС до національного законодавства.

У вересні 2014 року Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 847-р було затверджено план заходів з імплементації Директив ЄС [2]. Цим планом визначено, що до грудня 2017р. мають бути розроблені та подані на розгляд Кабінету Міністрів України проекти нормативно-правових актів з метою імплементації положень Директив, що містяться у Додатку до Угоди.

Враховуючи обсяги та змістовне наповнення необхідних змін, визначено найоптимальніші шляхи імплементації вимог Директив у національне законодавство: внесення змін до Закону України «Про відходи», Технічний регламент «Про захоронення відходів», розробка закону про відходи видобувної промисловості. Крім зазначених документів, необхідно також замінити діючий класифікатор відходів ДК-005-96 на Перелік відходів (гармонізований з європейським List of Waste); переглянути ДСанПіН 2.2.7.029-99 «Гігієнічні вимоги щодо поводження з промисловими відходами та визначення їх класу небезпеки для здоров'я населення», діючі ДБН В.2.4-4:2010 «Полігони зі знешкодження та захоронення токсичних відходів» та ДБН В.2.4-2-2005 «Проектування. Полігони твердих побутових відходів. Основні положення проектування». Також необхідно встановити порядок розроблення і

затвердження планів управління відходами видобувної промисловості; порядок запровадження фінансових гарантій та формування тарифів за послуги із захоронення відходів; нову базу екологічного податку на розміщення відходів [3].

В ЄС правове регулювання питань у сфері управління відходами (та їх окремими потоками) закріплено більше ніж у десяти директивах. З них у список Угоди про асоціацію увійшли три, а саме:

- Директива 2008/98/ЄС про відходи (рамкова);
- Директива 1999/31/ЄС про захоронення відходів;
- Директива 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості.

Право і екологічна політика ЄС виходить із завдань запобігання утворення відходів, сприяння повторному використанню, вторинній переробці та відновленню відходів з метою зменшення їхнього впливу на навколишнє природне середовище. Пріоритетною метою при цьому постає перетворення відходів на ресурси і зниження обсягів їх утворення.

Саме запровадження вимог цих трьох директив ЄС в національне законодавство і є зобов'язанням України. Імплементация зазначених директив пов'язана із значними змінами і доповненнями в правовому полі України.

Строк впровадження зазначених вище трьох директив за різними їх положеннями становить від 2-х до 5-6-и років [1].

1.1 Директива ЄС про відходи

Директива 2008/98/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 19 листопада 2008 року про відходи запроваджує заходи із захисту довкілля та здоров'я людей шляхом попередження або зниження негативних впливів виробництва й поводження з відходами, а також зменшення загальних наслідків використання ресурсів та підвищення ефективності такого використання [4].

Директива ставить досить амбітну мету – наближення Європейського Союзу до «суспільства рециклінгу». Вона надає пріоритет заходам з рециклінгу, заохочує роздільне збирання відходів та повторне використання продуктів. Директива встановлює критерії віднесення відходів до категорії побічних продуктів і процедури, за якими настає кінець статусу відходів (коли відходи більше не вважаються відходами).

До базових орієнтирів, які встановлюються Директивою 2008/98/ ЄС, відносяться такі:

- інтеграція завдань захисту довкілля та здоров'я людей із заходами по максимальному використанню ресурсного потенціалу відходів;
- встановлення ієрархії пріоритетів щодо поводження з відходами:
  - а) запобігання (утворенню);
  - б) підготовка до повторного використання;
  - в) рециклінг (перероблення);
  - г) інша утилізація, зокрема енергетичне відновлення;
  - д) видалення (захоронення).
- регламентація порядку віднесення відходів до категорії небезпечних (встановлюються відповідні критерії);
- запровадження принципу розширеної відповідальності виробника;
- вимоги до планування управління відходами;
- ведення реєстрів.

1.1.1 Ієрархія пріоритетів у сфері поводження з відходами

Ієрархія у сфері поводження з відходами складається з п'яти сходинок, які наведено на рис.1.1 [5].

Розглянемо кожен сходинку в ієрархії відходів.

1. Запобігання

Найпріоритетнішою діяльністю є запобігання – вжиття заходів перед тим, як речовина, матеріал або предмет стануть відходами, з метою зменшення:

- кількості відходів, у т. ч. шляхом повторного використання або подовження життєвого циклу продукції;
- негативних впливів утворених відходів на довкілля та здоров'я людини;
- вмісту небезпечних речовин у матеріалах та продукції.

Рисунок 1.1 – Ієрархія у сфері відходів [5]

Рамкова Директива про відходи також пропонує такі заходи для запобігання утворенню відходів та їхньому негативному впливові:

- 1) заохочення та підтримання сталого виробництва і споживання продукції;
- 2) стимулювання екодизайну та ресурсоефективного виготовлення продукції (довготривалість, відсутність небезпечних речовин, придатність до повторного використання, ремонту тощо);

3) заохочення утворювачів відходів продукції, яка містить критично важливу сировину, до сортування та передачі в систему рециклінгу, а суб'єктів господарювання – до відновлення речовин, матеріалів або предметів з таких відходів;

4) зменшення утворення відходів, зокрема тих, які не є придатними для підготовки до повторного використання або рециклінгу;

5) заохочення повторного використання серед громадян, а також створення і підтримання суб'єктами господарювання, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їхньої компетенції пунктів приймання відходів продукції для ремонту та підготовки до повторного використання, зокрема відходів електричного та електронного обладнання, текстилю та меблів, а також відходів пакування та будівельної продукції;

6) заохочення наявності запасних частин, інструкцій з експлуатації, технічної інформації, інструментів, обладнання, програмного забезпечення та інших засобів, що дозволяють проводити ремонт і повторне використання продукції без зниження рівня її якості та безпеки функціонування;

7) зменшення утворення відходів шляхом застосування найкращих доступних технологій і методів керування у промисловому виробництві, виготовленні продукції, видобутку корисних копалин, будівництві та демонтажі;

8) зменшення утворення харчових відходів у первинному виробництві харчових продуктів, у процесі перероблення та виготовлення, у роздрібних та інших торговельних мережах, закладах громадського харчування та домогосподарствах;

9) заохочення безкоштовної продовольчої допомоги та інших форм перерозподілу для споживання людиною, надаючи пріоритет споживанню людиною, аніж годуванню тварин та переробленню в нехарчові продукти;

10) визначення продукції, яка є основним джерелом засмічення, особливо природного середовища, та вжиття відповідних ринкових обмежень та інших заходів для запобігання та зменшення утворення відходів такої продукції;

11) розроблення та проведення інформаційних кампаній для підвищення громадської обізнаності щодо запобігання утворенню відходів та засміченню довкілля.

Відповідальність за реалізацію такої діяльності покладається як на виробників продукції (екодизайн), так і на органи влади (забезпечення створення належної інфраструктури для підготовки до повторного використання). При цьому експерти у сфері відходів з розвинутих країн зазначають, що 90% успіху в частині запобігання утворенню відходів та керування ними залежить від комунікації органів місцевого самоврядування та виробників продукції зі споживачами.

Отже, запобігання є одночасно відокремленим від керування відходами та наскрізним процесом, адже частково досягається в діяльності на нижчих рівнях ієрархії у сфері відходів шляхом підготовки до повторного використання та перероблення. Окрім цього, запобігання має бути пріоритетом безпосередньо під час керування відходами, а саме у здійсненні збирання, перевезення, відновлення і видалення відходів, коли можуть утворюватися нові «відходи з відходів», та запобігання яким потрібно також передбачати [5].

Приклад: коли папір сортується, то його можна переробити - він має цінність. Коли папір потрапляє в «мокрі» відходи (біовідходи, рідкі), то він втрачає цінність для перероблення.

2. Підготовки до повторного використання

Повторне використання - будь-яка діяльність, за якої продукція або її складові (компоненти), що не є відходами, повторно застосовуються з тією самою метою, для якої вони були призначені.

Підготовки до повторного використання - діяльність з відновлення, зокрема перевіряння, очищення або ремонт відходів, після яких відновлена з

цих відходів продукція та/або її складові (компоненти) можуть бути використані повторно без будь-якого іншого попереднього перероблення.

Забезпечення повторного використання здійснюється завдяки:

- створенню та підтриманню мережі пунктів роздільного збирання відходів продукції для ремонту або підготовки до повторного використання;
- впровадженню економічних інструментів стимулювання такої діяльності;
- запровадженню критеріїв сталих («зелених») публічних закупівель, кількісних цільових показників підготовки до повторного використання, а також інших заходів [5].

3. Рециклінг

Рециклінг - діяльність з відновлення, в результаті якої відходи переробляються на продукцію, матеріали чи речовини. Ця діяльність охоплює перероблення органічного матеріалу, проте виключає відновлення енергії чи перероблення на матеріали, що будуть використовуватися як паливо або матеріали для зворотного заповнення.

Забезпечення рециклінгу здійснюється через:

- створення та підтримання експлуатації інфраструктури роздільного збирання біовідходів, відходів, придатних до рециклінгу, небезпечних відходів тощо;
- встановлення цільових показників збирання та рециклінгу окремих видів відходів;
- заборону змішувати роздільно зібрані відходи (наприклад, під час перевезення);
- заборону спалювання роздільно зібраних відходів [5].

4. Інше відновлення

Відновлення — діяльність, у результаті якої відходи підготовлюються або використовуються як продукція або вторинна (відновлення матеріалу) чи енергетична (відновлення енергії) сировина в господарській діяльності.

До інших видів відновлення належать такі:

1) відновлення енергії - виготовлення палива з відходів (REF, RDF, SRF) та спалювання відходів з виробництвом енергії (WTE);

2) піроліз та газифікація, в яких компоненти відходів використовуються як каталізатори;

3) зворотне заповнення - діяльність з відновлення, у результаті якої придатні для цього інертні відходи використовуються для заповнення гірничих виробок (порожнин) або рекультивації порушених земель, замінюючи при цьому матеріали, які не є відходами, за умови, що такі відходи застосовуються в кількості, достатній для досягнення виключно цих цілей [5].

5. Видалення

Видалення - діяльність, що не є відновленням з відходів навіть тоді, коли одним із наслідків такої діяльності є використання речовин або енергії (наприклад, збір біогазу).

Прикладами діяльності з видалення відходів є спалювання без виробництва енергії та розміщення відходів на полігонах.

1.1.2 Розширена відповідальність виробника

Як вже відмічалось, одним із базових орієнтирів Директивою 2008/98/ ЄС є запровадження принципу розширеної відповідальності виробника (РВВ).

Модель РВВ наприкінці ХХ ст. розробив шведський економіст Томас Ліндквіст. Підхід, закладений у цю модель, дозволяє вирішити екологічні проблеми та стимулює бізнес, що виробляє товари, до важливих змін.

Модель РВВ дозволяє зменшити кількість відходів на сміттєзвалищах. Запровадження РВВ не лише спонукає виробників переходити до замкнутого циклу виробництва та контролювати якість продуктів та їхній розподіл на ринку, а і передбачає відповідальність за роздільне збирання та подальше перероблення відходів пакування.

Країни Європейського Союзу (ЄС) впроваджують РВВ з 1990 -х років. Зараз ця система діє вже у 26 із 27 держав-членів Союзу. Так, кожна країна розробляє свою систему збирання та перероблення, але спільна для всіх риса – принцип поступового підвищення цільових показників збирання та перероблення товарів. Наприклад, якщо у 1990-х у країнах ЄС збирали та переробляли від 20 до 30 % відходів пакування, то на сьогодні ці показники у деяких країнах досягли 80-90 % [5].

Згідно з визначенням Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), РВВ - це «підхід в межах екологічної політики, згідно з яким відповідальність виробника за продукт поширюється на після продажний етап його життєвого циклу» [5].

Це означає, що компанії, які постачають продукти на ринок, зобов'язані збирати, сортувати і переробляти ці продукти та використане пакування одразу після досягнення кінцевого строку їхньої придатності.

До основних переваг РВВ можна віднести таке:

- РВВ - ефективний і ощадливий інструмент керування відходами;
- виробники та імпортери товарів відповідають за свою продукцію навіть після того, як продукція була використана. Ця відповідальність включає: запровадження роздільного збору; сортування; інформування та підготовку продукції для подальшого перероблення чи безпечного видалення. Виробник може брати на себе індивідуальну відповідальність. Але переважно виробники діють колективно - шляхом заснування Організації розширеної відповідальності виробника (ОРВВ), яка працює від імені виробників товарів та фінансує забезпечення роздільного збирання, сортування та перероблення відходів пакування та інших товарів, що потрапляють у відходи.

Етапи життєвого циклу товару за які відповідає виробник, приймаючи на себе розширену відповідальність наведено на рис.1.2.

Рисунок 1.2 – Етапи життєвого циклу товару за які відповідає виробник, приймаючи на себе розширену відповідальність [5]

Як бачимо з рис.1.2. виробники беруть на себе відповідальність вже на етапі розробки своєї продукції для того, аби в подальшому мінімізувати вплив на навколишнє середовище від її використання і перероблення. Ця відповідальність виражається в юридичних та економічних зобов'язаннях і діє, починаючи зі стадії розробки, та охоплює стадію «постспоживчої» фази життєвого циклу товару. Тобто, РВВ означає розширення відповідальності виробника і на етап «постспоживчого» життєвого циклу продукції.

У світі під дію Розширеної відповідальності виробника підпадає:

- використані шини;
- використане пакування;
- електроніка, що вийшла з ладу;
- транспортні засоби / акумулятори.

Для виконання своїх зобов'язань, які регулюються спеціальним законодавством, де, зокрема, затверджуються і норми перероблення та утилізації за певними матеріалами, виробники / імпортери продукції створюють організації РВВ (ОРВВ) [5].

Організація відповідальності виробників - це колективна організація, яка створена та керована виробниками та бере на себе розширену відповідальність виробника, тобто виконання встановлених державою цільових показників з перероблення відходів.

Основні принципи ОРВВ:

- чітке розмежування ролей та обов'язків усіх учасників системи;
- приналежність ОРВВ лише зобов'язаним виробникам;
- неприбутковість;
- вимірювані цілі перероблення відходів, які визначаються на законодавчому рівні.

Суттєвою умовою виконання зобов'язань щодо виконання норм з перероблення та утилізації є запровадження роздільного збирання, яке в разі РВВ фінансується за рахунок виробника та імпортерів товарів.

Роздільний збір практикують в ЄС понад 20 років.

Роздільний збір скла, паперу, металу і пластику став обов'язковим для країн-членів ЄС з 2008 року.

Приблизно 40 % усіх побутових відходів у ЄС збирається роздільно і переробляється, але є країни, де цей показник сягає 60–80 %.

В ЄС планується введення норми про обов'язковий роздільний збір побутових біовідходів.

У 2020 р. почала діяти заборона на вивезення на звалища роздільно зібраних відходів [5].

Виробники та імпортери товарів, що підпадають під дію РВВ:

- фінансують ОРВВ;
- співпрацюють з місцевою владою для запровадження роздільного збирання;
- виконують цільові показники збирання відходів товарів;
- звітують перед державою;
- винаходять оптимальні способи досягнення цільових показників;
- проводять/фінансують проведення інформаційних та освітніх програм.

На державу покладається відповідальність за:

- законодавче регулювання РВВ;
- використання інформаційної системи звітності, реєстрації та контролю;

- видачу ліцензій та дозволів на ведення діяльності у сфері поводження з відходами;
- контроль, за тим, щоб усі виробники та імпортери товарів, що підпадають під дію РВВ, ставали учасниками ОРВВ;
- контроль за виконанням завдань щодо збирання та перероблення пакування (норми утилізації та перероблення, які визначаються відповідними галузевими законами) [5].

1.2 Директива ЄС про захоронення відходів

Метою Директиви 1999/31 /ЄС (Директива Ради 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року про захоронення відходів зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) 1882/2003) є зменшення негативного впливу на довкілля та небезпеки для здоров'я людей, що може виникати протягом усього часу існування об'єкту захоронення відходів [6].

Директива базується на таких ключових орієнтирах:

- Попередження чи зменшення шкідливих наслідків захоронення відходів для довкілля і ризику для здоров'я людини. Для попередження викидів парникових газів та надходження токсичних фільтратів у поверхневі й підземні води Директива вимагає вживати заходи щодо зменшення захоронення органічних відходів та встановлює низку технічних вимог: уловлювання полігонного газу та його спалювання, ущільнення дна полігону і покриття плівкою, збирання фільтрату на дні полігону, його виведення та оброблення, щоденне покриття захоронених відходів шаром ґрунту тощо.

Директивою встановлюється жорстка вимога щодо дозволу для функціонування лише тих місць захоронення, які відповідають визначеним Директивою вимогам. Всі інші полігони мають бути закриті й рекультивовані. Подальше функціонування дозволяється лише для тих полігонів, для яких

розроблення плану їх приведення у відповідність до вимог встановлених Директивою є економічно доцільним;

- Зменшення захоронення відходів. Кожна країна зобов'язана зменшувати кількість відходів, що вивозяться на полігони, шляхом попередження утворення відходів, їх перероблення та утилізації, а також використання відновленої сировини чи енергії, що має призводити до збереження природних ресурсів і запобігання неекономного використання земель. Директивою наголошується, аби заходи, спрямовані на зменшення захоронення відходів, що біологічно розкладаються, одночасно заохочували проведення окремого збору таких відходів. З метою зменшення цих відходів держави-члени повинні розробити національну стратегію щодо зменшення спрямування на полігони відходів, що біологічно розкладаються;

- Посилення фінансових гарантій. Директива закликає держави-члени до впровадження відповідальності оператора полігонів у вигляді фінансової гарантії з метою забезпечення виконання всіх зобов'язань, що випливають з дозволу. Мова йде про врахування у платі за захоронення відходів усіх витрат, пов'язаних зі створенням і експлуатацією місць захоронення відходів, а також з очікуваними витратами на їх закриття, у тому числі витратами, необхідними для наступного догляду за полігоном протягом наступних 30 років.

Директива встановлює класи місць розміщення відходів:

- місця захоронення відходів, що не є небезпечними у т. ч.:
  - муніципальних (побутових) відходів;
  - безпечних відходів будь-якого іншого походження;
  - стійких та хімічно неактивних небезпечних відходів (наприклад, затверділих, засклянілих);
- місця захоронення для небезпечних відходів;
- місця захоронення для інертних відходів.

До відходів, що не є небезпечними віднесено всі відходи окрім небезпечних.

Відповідно до європейського законодавства небезпечними вважаються відходи, які мають небезпечні властивості визначені у додатку III до Директиви 2008/98/ЄС про відходи (Рамкової).

До інертних відходів належать відходи, які не зазнають жодних фізичних, хімічних чи біологічних змін та трансформацій, зокрема, не розкладаються, не горять та не здійснюють негативного впливу на інші предмети, з якими вони вступають в контакт, та на довкілля й здоров'я людини.

В кожній країні європейського союзу спостерігається різна кількість полігонів, які призначені для видалення відходів окремих типів. Кількісні показники наявності таких полігонів за даними Євростату наведені у табл.1.1.

Таблиця 1.1 – Наявність полігонів різних типів в країнах ЄС [6]

Назва країни	Кількість полігонів		
	для небезпечних відходів	Для відходів, що не є небезпечними	Для інертних відходів
Чехія	34	157	78
Естонія	7	6	2
Франція	15	252	-
Італія	10	303	221
Латвія	2	11	-
Литва	1	10	3
Угорщина	14	89	9
Польща	48	610	8
Румунія	8	137	0
Словенія	1	35	11
Норвегія	8	77	14

Директивою 1999/31/ЄС визначаються типи відходів, що не допускаються до захоронення на полігонах:

- відходи, що біологічно розкладаються;
- рідкі відходи;
- відходи, які в умовах захоронення є вибухонебезпечними, їдкими, окислювальними, легкозаймистими або займистими;

- медичні та інші клінічні відходи, що виникають в результаті діяльності медичних та ветеринарних установ та є інфекційними тощо.

Директивою встановлюються процедури прийняття відходів на полігони, які більш детально визначені у Рішенні 2003/33/ЄС від 19 грудня 2002 року «Про встановлення критеріїв та процедур для прийняття відходів для захоронення відповідно до статті 16 та Додатку II до Директиви 1999/31/ЄС».

1.3 Директива про управління відходами видобувної промисловості

Директива 2006/21/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2006 року про управління відходами видобувної промисловості та внесення змін і доповнень до Директиви 2004/35/ЄС охоплює питання управління відходами, що утворюються в результаті розвідувальних робіт, видобутку, оброблення і зберігання мінеральних ресурсів та розробки кар'єрів [7].

Основною метою Директиви 2006/21/ЄС є максимально можливе попередження та мінімізація будь-якого негативного впливу на навколишнє природне середовище та ризиків для здоров'я людини, що можуть виникати в результаті управління відходами видобувної промисловості.

До ключових положень Директиви 2006/21/ЄС, що формують її основний зміст, слід віднести:

1. Класифікація об'єктів/місць розміщення відходів видобувної промисловості (О/МРВВ), яка має здійснюватись у відповідності до критеріїв, визначених Додатком III до Директиви (порядок віднесення О/МРВВ до категорії А — підвищеної небезпеки). До основних із них належать: можливість (вірогідність) настання значної аварії внаслідок неправильних дій на всіх стадіях функціонування О/МРВВ (враховуючи масштаби можливого впливу внаслідок їх настання), вміст небезпечних відходів та речовин й препаратів. За результатами класифікації О/МРВВ до них встановлюються диференційовані вимоги. Для О/МРВВ категорії А вводяться вимоги стосовно попередження

значних аварій та інформування . Ними передбачено визначення небезпек значних аварій та включення необхідних заходів на всіх етапах до плану управління відходами. Для цього оператор повинен визначити політику попередження значних аварій, ввести в дію систему управління безпекою, яка імплементує цю політику (відповідно до розділу 1 Додатку I до Директиви), та внутрішній план дій у надзвичайних ситуаціях. Передбачається розроблення уповноваженими органами зовнішнього плану дій у надзвичайних ситуаціях;

2. Впровадження дозвільної системи для об'єктів / місць розміщення відходів видобувної промисловості (О/МРВВ), порядку подачі заявок на отримання дозволу й основних вимог до них. Відповідно до цієї статті функціонування О/МРВВ дозволяється лише за наявності дозволу, виданого уповноваженим органом. Серед переліку документів, що додаються до заявки на отримання дозволу має бути розроблений план управління відходами видобувної промисловості. Передбачається обов'язковість щорічного звітування оператора компетентному органу щодо підтвердження відповідності діяльності зазначеним у дозволі умовам, обґрунтовуючи це результатами проведеного моніторингу;

3. Обов'язкове складання операторами О/МРВВ планів управління відходами, які мають переглядатись кожні п'ять років. Плани управління відходами повинні охоплювати всі стадії - від проектування та робіт, при яких вони утворюються, до їх остаточного розміщення чи видалення з врахуванням можливих змін, спричинених розміщенням відходів.

Основні вимоги до змісту планів управління відходами:

- характеристика відходів відповідно до Додатку II до Директиви 2006/21/ЄС (що, серед іншого, вимагає їх ідентифікації відповідно до Європейського Переліку відходів List of waste);

- оціночний обсяг генерування відходів та операцій, в результаті яких вони утворюються;

- можливий негативний вплив від розміщення відходів та заходів із його попередження й мінімізації;

- заходи з контролю й моніторингу, план закриття О/МРВВ (у т.ч. рекультивацію, процедури після закриття, а також заходи із попередження погіршення стану довкілля);

- класифікування О/МРВВ. Якщо О/МРВВ відноситься до категорії А, то план управління відходами має додатково містити: документи про підтвердження проведення політики із попередження значних аварій, систему управління безпекою для реалізації зазначеної політики та внутрішній план дій у разі настання аварій;

4. Встановлення вимог до:

- дотримання належного стану гірничих виїмок;

- будівництва та управління О/МРВВ. Уповноважені органи мають бути впевнені, що при будівництві нових або модернізації існуючих О/МРВВ оператор гарантуватиме мінімізацію негативного впливу на компоненти навколишнього природного середовища, вживатиме відповідні заходи на всіх етапах функціонування О/МРВВ (включаючи стадію закриття та після закриття) для забезпечення їх фізичної стабільності;

- закриття та процедур, що мають здійснюватись після закриття О/МРВВ. Роботи із закриття можна розпочинати лише після того, як забезпечено виконання умов, визначених дозволом, і отримано безпосередньо дозвіл на закриття від уповноваженого органу (за поданим оператором запитом). На оператора покладається відповідальність за обслуговування, моніторинг, контроль та вжиття коригуючих заходів на стадії після закриття О/МРВВ протягом строку, який визначається уповноваженим органом.

- операторів щодо попередження погіршення стану водних ресурсів, забруднення атмосферного повітря та ґрунтів;

- обов'язкового здійснення перевірок уповноваженими органами на етапі до початку робіт із розміщення відходів та з регулярною періодичністю після цього, включаючи фазу після закриття О/МРВВ;

5. З метою створення фондів фінансування заходів з рекультивації ґрунтів, що зазнали впливу О/МРВВ, та гарантування виконання оператором

всіх зобов'язань зазначених у дозволі, зокрема, стосовно фази після закриття (після експлуатаційної), передбачається введення фінансових гарантій. Вони встановлюються уповноваженим органом перед початком функціонування О/МРВВ. Фінансова гарантія може мати вигляд фінансового депозиту, включаючи промислово субсидовані взаємні гарантійні фонди, або певний еквівалент. Її розрахунок повинен базуватись на можливому впливі на довкілля О/МРВВ, беручи до уваги категорію О/МРВВ, характеристику відходів та подальше використання рекультивованих земель, а також виходячи із припущення, що оцінка та виконання відновлювальних робіт буде здійснюватись третьою незалежною кваліфікованою стороною;

6. Передбачено впровадження відповідальності за шкоду, заподіяну навколишньому природному середовищу внаслідок неналежного управління відходами видобувної промисловості, яка реалізується у порядку, визначеному Директивою 2004/35/ЄС, а також закріплено вимоги встановити правила накладання штрафних санкцій та забезпечення їх ефективності, пропорційності та переконливості;

7. Запровадження процедури інвентаризації закритих О/МРВВ. Мають складатись та періодично оновлюватись переліки закритих О/МРВВ, у тому числі покинутих, які розташовані на території держави та можуть спричинити у коротко або довгостроковій перспективі негативний вплив на довкілля або становити загрозу для здоров'я людини. Цей перелік має бути доступний громадськості. Для інертних та інших безпечних відходів Директивою передбачено низку послаблень, які стосуються окремих аспектів дозвільної системи, інформування громадськості, робіт по закриттю О/МРВВ тощо.

2 ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ДИРЕКТИВОЮ 2008/98/ЄС ПРО ВІДХОДИ

Розглядаючи Директиву 2008/98/ЄС про відходи слід зазначити що Україна має виконати такі зобов'язання:

- прийняти національне законодавства та визначити уповноважений орган (ці положення Директиви мають бути впроваджені протягом 3 років з дати набрання чинності Угодою);

- підготувати плани щодо управління відходами згідно із п'яти етапною ієрархією відходів та програми щодо попередження утворення відходів (ці положення Директиви мають бути впроваджені протягом 3 років з дати набрання чинності Угодою);

- встановити механізм повного покриття витрат згідно з принципом «забруднювач платить» та принципом розширеної відповідальності виробника (ці положення Директиви мають бути впроваджені протягом 5 років з дати набрання чинності Угодою);

- встановити дозвільну систему для установ/підприємств, що здійснюють операції з видалення чи утилізації відходів, з особливими зобов'язаннями щодо управління небезпечними відходами (ці положення Директиви мають бути впроваджені протягом 5 років з дати набрання чинності Угодою);

- запровадити реєстр установ і підприємств, які здійснюють збір та транспортування відходів (ці положення Директиви мають бути впроваджені протягом 5 років з дати набрання чинності Угодою).

Робота по створенню нової законодавчої бази щодо поводження з відходами здійснюється починаючи з 2014 року.

У 2017 році розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада №820 було схвалено Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року [8].

2.1 Аналіз Національної стратегії управління відходами в Україні

Стратегія є документом, який розпочинає реформу управління відходами з метою апроксимації директив ЄС у сфері управління відходами та передбачає ряд заходів починаючи з підготовки та прийняття відповідного законодавства, введенням систем розширеної відповідальності виробника щодо певного виду відходів, розробленням технічних регламентів з питань поводження з відходами та закінчуючи розробленням регіональних планів управління відходами та будівництвом потужностей з оброблення відходів.

Метою цієї Стратегії є створення умов для підвищення стандартів життя населення шляхом впровадження системного підходу до поводження з відходами на державному та регіональному рівні, зменшення обсягів утворення відходів та збільшення обсягу їх переробки та повторного використання.

Стратегія базується на таких принципах:

- ієрархії поводження з відходами;
- переходу до економіки замкненого циклу;
- наближеності, що передбачає для зменшення потенційних ризиків від забруднення відходами їх перероблення якомога ближче до джерел утворення;
- попередженості, тобто за наявності доказів екологічного ризику слід вживати відповідні запобіжні заходи;
- спільної відповідальності, участі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, а також громадськості під час прийняття рішень щодо досягнення цілей екологічної політики;
- розширеної відповідальності виробника;
- самодостатності, що передбачає створення інтегрованої адекватної мережі об'єктів з утилізації і видалення відходів.

Реалізація цієї Стратегії здійснюється трьома етапами: перший - 2017-2018 роки, другий - 2019-2023 роки, третій - 2024-2030 роки [8].

Перший та другий етапи стратегії орієнтовані переважно на виконання заходів інституційного та організаційного характеру, а на третьому етапі починається впровадження інфраструктурних заходів щодо модернізації матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання з багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізації відходів.

На першому етапі реалізації цієї Стратегії передбачалося здійснення таких загальних заходів:

- 1) утворення Координаційної ради з питань реалізації цієї Стратегії;
- 2) утворення при Мінприроди робочої групи за участю представників Мінприроди, Мінекономрозвитку, Мінфіну, Мінрегіону, Мінагрополітики, Мінсоцполітики, Міноборони, МВС, МОН, інших центральних органів виконавчої влади, провідних учених Національної академії наук, громадських об'єднань для розроблення проекту Національного плану управління відходами;
- 3) утворення робочих груп у місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування, основним завданням яких є підготовка пропозицій до Національного плану управління відходами з урахуванням особливостей взаємодії та співробітництва в системі місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування;
- 4) розроблення законопроектів: про управління відходами; про захоронення відходів; про спалювання відходів; про управління відходами видобувної промисловості; про побутові відходи; про відходи упаковки; про відпрацьовані нафтопродукти; про зняті з експлуатації транспортні засоби; про батарейки, батареї та акумулятори; про відходи електронного та електричного обладнання та інших;
- 5) розроблення необхідних технічних регламентів з питань поводження з відходами;
- 6) удосконалення нормативно-правової бази з питань організації роздільного збирання усіх відходів та їх перероблення і утилізації;

7) підготовка пропозицій щодо вдосконалення інституційної структури управління відходами на інноваційних засадах, у тому числі щодо створення центрального органу виконавчої влади з питань управління відходами, діяльність якого спрямовується Кабінетом Міністрів України через Міністра екології та природних ресурсів;

8) прийняття необхідних рішень щодо утворення єдиного центру із забезпечення виконання міжнародних конвенцій, що регулюють питання поводження з небезпечними відходами та речовинами, створивши умови для ефективного виконання зобов'язань, що випливають із членства України в Базельській конвенції про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням (1989 рік), Роттердамській конвенції про процедуру попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин (1998 рік), Стокгольмській конвенції про стійкі органічні забруднення (2001 рік) та Мінаматській конвенції про ртуть (2017 рік);

9) утворення міжвідомчої координаційної ради з науково-дослідних робіт з багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізація відходів при Національній академії наук;

10) розроблення типового проекту навчального плану з багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізації відходів, орієнтованого на впровадження якісних змін у цій сфері та опрацювання питання щодо можливості його використання у вищих навчальних закладах, що здійснюють підготовку фахівців з екологічної безпеки та безпеки життєдіяльності;

11) проведення наукового дослідження для визначення потреби до 2030 року у фахівцях з екологічної безпеки та безпеки життєдіяльності;

12) розроблення плану заходів щодо проведення загальнодержавної кампанії з питань управління відходами (багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізації відходів) [8] .

На другому етапі реалізації цієї Стратегії передбачалося здійснення таких загальних заходів щодо:

- 1) впровадження положень нормативно-правових актів щодо:
  - урахування ціни багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізації відходів у ціні вартості товарів та продукції;
  - нормування та сертифікації технологій виробництва продукції, відходи якої придатні до перероблення і утилізації;
- 2) розроблення положення про електронну інформаційну логістичну схему видобутку та використання природних ресурсів та поводження з відходами;
- 3) розроблення положення про Національний реєстр об'єктів утворення, здійснення операцій у сфері поводження з відходами, найкращих доступних технологій поводження з відходами;
- 4) розроблення положення про інформаційну систему надання звітності суб'єктами господарювання щодо діяльності у сфері поводження з відходами;
- 5) розроблення альтернативної класифікації відходів на основі їх властивостей, якісних та кількісних показників;
- 6) розроблення організаційно-методологічних та техніко-технологічних засад для створення державного реєстру відходів та вторинних ресурсів, що утворюються та накопичені в Україні, на основі їх альтернативної класифікації за властивостями, якісними та кількісними показниками;
- 7) формування пропозицій щодо створення технічного комітету стандартизації з питань управління відходами та ресурсами;
- 8) запровадження механізму державної грантової підтримки комплексних міжвідомчих наукових досліджень з актуальної проблематики управління відходами та ресурсами;
- 9) розроблення освітніх стандартів та освітньо-професійних програм відповідно до міжнародних вимог до підготовки фахівців з управління відходами та ресурсами;
- 10) створення мережі закладів, що здійснюють підвищення кваліфікації спеціалістів з поводження з відходами, у тому числі на регіональному рівні;

11) розроблення та удосконалення програм підвищення кваліфікації фахівців у сфері управління відходами та ресурсами;

12) здійснення заходів щодо проведення загальнодержавної кампанії з питань управління відходами (багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізації відходів);

13) розроблення методичних рекомендацій з управління відходами для центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, громадськості тощо;

14) підвищення рівня поінформованості заінтересованих сторін шляхом проведення інформаційно-просвітницьких кампаній, виконання програм інформування громадськості та консультаційних заходів з метою роз'яснення вимог законодавства щодо управління відходами, усвідомлення переваг мінімізації обсягів утворення відходів, забезпечення екологічно безпечного поводження та впровадження належної практики управління відходами [8].

На третьому етапі реалізації цієї Стратегії передбачається здійснення таких загальних заходів щодо:

1) модернізації матеріально-технічної бази суб'єктів господарювання з багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізації відходів;

2) інформатизація галузей поводження з природними ресурсами та відходами з реалізацією проекту єдиного універсального веб-порталу інформаційних ресурсів з багаторазового використання природних ресурсів та перероблення і утилізації відходів;

3) забезпечення функціонування:

- електронної інформаційної логістичної схеми поводження з природними ресурсами (їх вилучення, отримання з них корисної продукції, утворення відходів, які переробляються і утилізуються);

- національного реєстру джерел утворення відходів, потужностей у сфері поводження з відходами із застосуванням найкращих доступних технологій;

- інформаційної системи надання електронної звітності суб'єктами господарювання, які провадять діяльність у сфері поводження з відходами;
- державного реєстру відходів та вторинних ресурсів, що утворюються та накопичені в Україні [8].

Стратегією передбачені спеціальні заходи у сфері побутових відходів, які передбачають прийняття нормативно-правових актів, спрямованих на: ведення реєстрів суб'єктів господарювання, що надають послуги з вивезення побутових відходів, визначення права власності на побутові відходи, формування тарифів за послуги з вивезення побутових відходів тощо.

Спеціальними заходами у сфері промислових відходів є прийняття нормативно-правових актів спрямованих на: запровадження більш чистих виробництв/технологій, створення системи екологічно безпечного видалення відходів для повторного використання, перероблення та утилізації яких відсутні екологічно безпечні технології, потужностей з перероблення та утилізації промислових відходів, впровадження системи класифікації промислових відходів відповідно до європейського законодавства, реєстрацію суб'єктів господарювання, що утворюють, збирають та перевозять промислові відходи, удосконалення системи ліцензування та/або надання дозволів на здійснення операцій у сфері поводження з відходами; запровадження системи обліку відходів, забезпечення стратегічного планування, що передбачає розроблення регіональних планів управління відходами [8].

В стратегії передбачаються спеціальні заходи у сфері відходів будівельно-ремонтних робіт, які спрямовані на прийняття нормативно-правових актів для стимулювання перероблення таких відходів, на попередження та мінімізацію утворення відходів будівельно-ремонтних робіт, створення та функціонування регіональних потужностей для приймання, зберігання та перероблення цих відходів тощо.

Що стосується небезпечних відходів, то стратегією передбачається: врегулювати питання щодо визначення технічних вимог для проведення операцій з такими відходами, вдосконалення системи ліцензування суб'єктів

господарювання, що надають послуги у сфері поводження з небезпечними відходами, запровадження процедури обов'язкових перевірок відповідності інформації наданої заявником для отримання ліцензії, а також виконання ліцензійних вимог тощо.

Стратегією передбачається, що суб'єкти господарювання, які здійснюють операції з поводження з небезпечними відходами, повинні щоквартально онлайн звітувати про свою діяльність. Також стратегія передбачає запровадження економічних інструментів щодо попередження утворення небезпечних відходів, зокрема оподаткування екологічно небезпечної продукції. В сфері поводження з небезпечними відходами встановлюється необхідність повноцінної реалізації принципу розширеної відповідальності виробника (це фінансовий і організаційний механізм спрямований на підтримку розробки та виробництва товарів, що повністю враховують та полегшують ефективне використання ресурсів впродовж усього їхнього життєвого циклу, включаючи їх відновлення, повторне використання, утилізацію без шкоди для вільного обігу товарів на внутрішньому ринку). Стратегія передбачає проведення комплексної інвентаризації та створення системи статистичного обліку джерел утворення та місць накопичення небезпечних відходів. Передбачається, також, створення потужностей для поводження з небезпечними відходами (збирання, транспортування, переробки. Що стосується місць видалення небезпечних відходів (МВВ), то стратегією передбачається: проведення інвентаризації таких місць, визначення строку закриття полігонів небезпечних відходів, які не відповідають екологічним вимогам, забезпечення безпечного закриття і подальшого обслуговування МВВ на основі механізму фінансової гарантії.

У сфері поводження з відходами сільського господарства в стратегії передбачається: встановлення відповідності у визначення класифікаційних ознак відходів згідно з законодавством ЄС, розроблення інструкцій із зберігання і оброблення різних категорій сільськогосподарських відходів, особливо що стосується відходів тваринного походження. В стратегії

встановлюється необхідність використання біомаси відходів сільського господарства для виробництва енергії. Для цього передбачається: встановлення заборони відкритого спалювання відходів сільського господарства, розроблення і впровадження економічних механізмів заохочення збирання, транспортування і використання таких відходів як сировини для спалювання разом з вугіллям на теплових електростанціях, створення умов для впровадження процесів анаеробного розкладання відходів рослинного походження і впровадження «зелених тарифів» на електроенергію, яка отримана за допомогою установок анаеробного розкладання відходів рослинного походження. Особливу увагу стратегія приділяє створенню умов для належного поводження з агрохімічними відходами сільського господарства, зокрема: розробленню вимог щодо використання і зберігання агрохімікатів, проведенню інвентаризації місць зберігання непридатних до використання хімічних засобів захисту рослин (ХЗЗР), розробленню плану заходів щодо ліквідації накопичень непридатних ХЗЗР, очищення та реабілітація забруднених ними земельних ділянок.

Окремі спеціальні заходи у стратегії передбачені щодо поводження з відходами тари та упаковки. Стратегією передбачається розроблення законопроекту про упаковку та відходи упаковки, який врегулює питання щодо поводження з відходами упаковки, розподілить обов'язки між компетентними органами та учасниками процесу управління відходами упаковки, встановить вимоги для роздільного збирання та зберігання таких відходів, визначить обов'язкові до виконання виробниками та імпортерами норм підготовки до повторного використання та переробки відходів упаковки, зокрема:

- до 31 грудня 2023 р. – 60% маси відходів упаковки;
- до 31 грудня 2030р. – 65% маси відходів упаковки, 60 % пластику, 65% деревини, 75 % чорних металів, 75% алюмінію, 75% скла, 75% паперу і картону.

У сфері відходів електричного та електронного обладнання стратегією передбачаються такі спеціальні заходи: розроблення законопроекту про відходи електричного та електронного обладнання, встановлення вимог до маркування

такого обладнання для полегшення процесу роздільного його збирання, стимулювання розроблення і виробництва такого обладнання, яке після закінчення строку експлуатації підлягатиме легкому демонтажу та утилізації.

Стратегія передбачає запровадження класифікації відходів електричного та електронного обладнання за шістьма категоріями:

- теплообмінне обладнання;
- екрани, монітори і обладнання з екранами, площа яких перевищує 100см² ;
- лампи;
- велике обладнання (розмір будь-якої сторони перевищує 50 см);
- мале обладнання (розмір будь-якої сторони не перевищує 50 см);
- мале обладнання в сфері інформаційних технологій та телекомунікацій (розмір будь-якої сторони не перевищує 50 см).

Передбачається, що закон про відходи електричного та електронного обладнання зобов'яже виробників: здійснювати роздільне збирання та передачу на обробку і утилізацію/відновлення таких відходів, подавати електронну онлайн звітність, виконувати цільові показники збирання, повторного використання, утилізації та відновлення, забезпечити відповідне маркування такого обладнання. Також законопроект повинен запровадити схему розширеної відповідальності виробника, яка передбачає: фінансування і організацію роздільного збирання, перевезення, зберігання, попередню обробку, підготовку до повторного використання, утилізацію, відновлення і захоронення відходів електричного та електронного походження. Принцип розширеної відповідальності виробника може бути реалізований через індивідуальні (самостійна організація збирання відходів) чи колективні системи, які повинні бути недержавними і неприбутковими. Вони мають бути організовані, фінансуватися і контролюватися виробником.

У сфері відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів стратегія також передбачає розробку законопроекту. Цей закон буде поширювати свою дію на всі види батарейок, батарей та акумуляторів під час їх розміщення на

ринку не залежно від їх форми, об'єму, потужності, ваги, складу матеріалу або використання, включаючи батареї в електричному та електронному обладнанні, відпрацьовані батареї і акумулятори. Передбачається запровадити класифікацію відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів за такими категоріями:

- i. Портативні;
- ii. Автомобільні;
- iii. Промислові.

Стратегією передбачається запровадження правил розміщення на ринку батарейок, батарей та акумуляторів, зокрема, щодо заборони розміщення на ринку батарейок, батарей та акумуляторів, що містять певні небезпечні речовини. Стратегією передбачається покласти на виробників зобов'язання щодо роздільного збирання відпрацьованих батарейок, батарей і акумуляторів, дотримання вимог маркування, реєстрацію в державному реєстрі та надання звітної інформації. Встановлюється принцип розширеної відповідальності виробника, який означає, що всі виробники та імпортери, розміщуючи батареї акумулятори на українському ринку, несуть відповідальність за фінансування і організацію роздільного збирання, перевезення, зберігання, попередньої обробки, утилізації, відновлення і захоронення відпрацьованих батарейок і акумуляторів. Реалізація цього принципу може бути здійснена через індивідуальні чи колективні системи, які повинні бути недержавними і неприбутковими, і мають бути організовані, фінансуватися і контролюватися виробником.

У сфері медичних відходів стратегією передбачається прийняття нормативно-правових актів, які спрямовані на: запровадження системи звітності та дозвільних процедур для учасників системи поводження з медичними відходами, мінімізацію обсягів утворення медичних відходів, запровадження роздільного збирання медичних відходів, створення умов для належного тимчасового зберігання медичних відходів (приміщення, холодильники, контейнери, бокси, локальні потужності з перероблення).

Роздільне збирання медичних відходів має здійснюватися як мінімум за трьома потоками:

- безпечні відходи, аналогічні твердим побутовим відходам;
- інфекційні відходи і гострі предмети;
- фармацевтичні відходи з можливістю їх ідентифікації (збереження упаковок).

Стратегією передбачається створення комплексної загальнонаціональної мережі потужностей з перероблення медичних відходів, яка включатиме: первинну мережу оброблення медичних відходів, яка забезпечуватиме знезараження інфекційних відходів шляхом автоклавування за місцем утворення та тимчасового зберігання; централізовану мережу високотемпературного спалювання медичних відходів, що не підлягають автоклавуванню (фармацевтичні препарати, анатомічні відходи, гострі предмети, лабораторні відходи, відходи хіміотерапії тощо). Також стратегією передбачається впровадити заборону на захоронення, хімічне та мікрохвильове знезараження, спалювання медичних відходів у цементних печах та на теплових електростанціях.

Стратегією передбачається проведення щороку моніторингу та контролю заходів з її реалізацією за чітко встановленими показниками.

Слід зазначити, що заходи першого етапу реалізації Стратегії виконувалися дуже повільно і строки його виконання були порушені. Більшість завдань першого етапу стратегії не виконано досі, хіба що створено Координаційну раду з питань реалізації стратегії, прийнято Національний план управління відходами і рамковий закон “Про управління відходами”. Окрім того створені робочі групи у місцевих органах виконавчої влади, які займаються розробленням регіональних планів і програм поводження з відходами. А також завдяки проектам міжнародної технічної допомоги були розроблені проекти законів “Про відходи електричного та електронного обладнання”, “Про батареї, батареї та акумулятори”, “Про упаковку та відходи упаковки”. Розгляд цих законопроектів відкладався до прийняття

закону “Про управління відходами”. Оскільки цей закон був прийнятий тільки у 2022 році то і всі вищезазначені законопроекти почнуть розглядатися тільки зараз. І уже в 2023 році виставлений на громадське обговорення законопроект “Про упаковку та відходи упаковки”.

Національною стратегією управління відходами в Україні в рамках першого етапу передбачалось утворення окремого центрального органу виконавчої влади, який буде відповідальним за поводження з відходами. Але і по теперішній час такий орган не утворено.

2.2 Аналіз національного плану управління відходами

На виконання Національної стратегії управління відходами в Україні розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20 лютого 2019 р. № 117-р було затверджено Національний план управління відходами до 2030 року [9].

Національний план управління відходами охоплює 10 річний період з 2019 по 2030 роки. Він впроваджує європейські принципи управління відходами і базується на ієрархії управління відходами. Передбачається що оцінка ефективності виконання плану буде здійснюватися кожні 2 роки. План може бути переглянутий і скоригований кожні 4 роки. До участі у виконанні заходів, передбачених у Національному плані, будуть максимально залучені всі компетентні органи влади, учасники ринку і громадськість.

У Національному плані охоплено наступні потоки відходів:

- відходи населених пунктів (зокрема, побутові відходи, осади стічних вод комунальних очисних споруд);
- небезпечні відходи (у т. ч. відпрацьовані оливи та відходи, що містять стійкі органічні забруднювачі (СОЗ));
- промислові відходи (у т. ч. відходи видобувної промисловості);
- відходи будівництва та знесення;
- відходи виробництва продукції сільського господарства;
- медичні відходи;

- специфічні потоки відходів (відходи упаковки, електричного та електронного обладнання, відпрацьовані батареї, батарейки та акумулятори, відпрацьовані транспортні засоби).

Планом передбачається вдосконалення інституційної структури сфери управління відходами, що включає в себе: реформування дозвільно-ліцензійної системи; створення центрального органу виконавчої влади з управління відходів та наділення його відповідними повноваженнями; створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері поводження з відходами; створення єдиного центру із забезпечення виконання міжнародних конвенцій, що регулюють питання поводження з небезпечними відходами та речовинами (Базельської, Роттердамської, Стокгольмської та Мінаматської).

Також Планом передбачається створення інтегрованої інформаційної системи сфери управління відходами. Планується формування, ведення та оновлення реєстрів ліцензіатів, компаній-перевізників відходів, виробників продукції в рамках розширеної відповідальності виробників, організацій колективної/індивідуальної розширеної відповідальності виробників для окремих потоків відходів тощо.

Планом передбачається розроблення системи просвітницьких заходів щодо управління відходами, в рамках чого планується: проведення заходів з підвищення обізнаності з питань управління відходами, зокрема муніципальними, у шкільних та дошкільних навчальних закладах; організація конференцій та круглих столів присвячених тематиці управління відходами; проведення медіакампанії для населення щодо належного управління з окремими видами відходів, зокрема муніципальними; розроблення інформаційних матеріалів з питань управління відходами.

Слід відзначити і економічні інструменти реалізації національного плану управління відходами. До них можна віднести:

- реформування ставок екологічного податку на розміщення відходів;
- впровадження стимулюючих інструментів;

- механізми фінансування розширеної відповідальності виробника;
- створення фонду управління промисловими відходами;
- перегляд підходів до формування тарифів на захоронення відходів;
- введення фінансових гарантій.

Планом передбачені заходи з поліпшення інфраструктури оброблення й видалення відходів та зменшення ризику від них для довкілля та здоров'я, а саме:

- впровадження нових вимог до об'єктів інфраструктури з оброблення та видалення відходів;
- інвентаризація об'єктів та оцінка ризику діючих об'єктів;
- приведення діючих об'єктів у відповідність до нових вимог;
- створення нових об'єктів інфраструктури у відповідності до найкращих практик, враховуючи ієрархію пріоритетів управління відходами.

Національний план передбачає виконання конкретних заходів, встановлює строки виконання цих заходів і хто є відповідальним за їх виконання.

Слід відзначити що строки виконання заходів, що передбачені у Національному плані не зовсім стикуються із етапами реалізації Національної стратегії управління відходами в Україні. Це стосується на сам перед строків прийняття закону України про управління відходами.

Так згідно із Національним планом управління відходами в рамках адаптації національного законодавства до вимог європейського законодавства планується розробка і подання до Кабінету Міністрів України законопроекту про управління відходами у 2019 році., а згідно із Національною стратегією такий закон мав бути прийняти ще у 2017 році. Так само, всупереч вимогам Національної стратегії, Національний план управління відходами передбачає триваліші строки для розроблення законопроектів у сфері поводження із побутовими та небезпечними відходами, бо прийняття цих законів прив'язано до прийняття рамкового закону про управління відходами.

Якщо розглядати детальніше, по роках, Національний план управління відходами, (а саме два перші роки), то слід відзначити, що перше що заплановано це прийняття відповідної законодавчої бази (2019 рік): закону про управління відходами. Національним планом передбачено прийняття Національного переліку відходів у шести місячний термін з дня прийняття закону про управління відходами. Проект Національного переліку відходів розроблений на основі європейського порядку класифікації відходів. Після прийняття Національного переліку відходів планується прийняття порядку віднесення відходів до категорії небезпечних.

Також у шести місячний термін з дня прийняття закону про управління відходами мають бути розроблені і затверджені: порядок отримання дозволів на здійснення операцій у сфері управління відходами, порядок ведення реєстрів у сфері управління відходами.

У річний термін після прийняття закону про управління відходами має бути затверджений план заходів щодо зменшення обсягів захоронення відходів, що біологічно розкладаються і Програма запобігання утворенню відходів.

Законопроект про управління відходами (рамковий) був зареєстрований у Верховній Раді лише 16 жовтня 2019 року, а ухвалила його Верховна Рада тільки 20 червня 2022 року (набирає чинності 9 липня 2023 року) [10].

Національним планом на 2019 рік також було заплановано прийняття порядку розроблення та затвердження регіональних планів управління відходами. Цей захід було виконано в строк, наказом Мінприроди України №142 від 12.04.2019 року було затверджено Методичні рекомендації з розроблення регіональних планів управління відходами [11].

Передбачається, що одним з основних інструментів реалізації Національної стратегії на місцевому рівні має бути розроблення Регіональних планів управління відходами (РПУВ).

РПУВ - це документ, який має бути розроблений у кожній області та охоплювати комплекс взаємопов'язаних заходів, узгоджених за строками та ресурсним забезпеченням з усіма задіяними виконавцями і спрямованих на

забезпечення сталого керування відходами в регіоні, враховуючи принцип співробітництва територіальних громад, та сформованих, виходячи з оцінки поточного стану сфери керування відходами.

РПУВ охоплюють усі види відходів.

Стосовно керування твердими побутовими відходами (ТПВ) у РПУВ мають бути такі ключові рішення:

- визначені межі кластерів керування відходами;
- визначені регіональні полігони ТПВ;
- визначені необхідні інфраструктурні об'єкти (сміттесортувальні станції, об'єкти перероблення відходів, зокрема з отриманням енергії, тощо) поводження з ТПВ, створення та функціонування яких на території області дозволить зменшити обсяг захоронення ТПВ до встановлених значень;
- розроблені необхідні інституційні рішення;
- передбачена інформаційно-просвітницька діяльність тощо.

На 2019 рік було заплановано також проведення розподілу областей на “території охоплення”/кластери та їх затвердження в рамках регіональних планів управління відходами.

Під терміном «кластер управління відходами» розуміють локалізовану територію, охоплену спільною системою керування муніципальними відходами, що має взаємоузгоджену інфраструктуру керування відходами та обслуговується одним регіональним полігоном ТПВ. Технологічні та організаційні рішення з організації збирання ТПВ та подальшого поводження з ними розробляються з урахуванням визначених меж кластерів.

Також у 2019 році було заплановано утворення єдиного центру із забезпечення виконання міжнародних конвенцій, що регулюють питання поводження з небезпечними відходами та речовинами.

На 2020 рік планом передбачалося:

- розроблення проекту наказу Мінприроди (на теперішній час Міндовкілля) про затвердження методичних рекомендацій щодо сталих зелених державних закупівель;

- розроблення та затвердження в установленому порядку проектів регіональних планів управління відходами;

- розроблення проекту державних і галузевих будівельних норм щодо полігонів небезпечних відходів, відходів, що не є небезпечними, та інертних відходів;

- запровадження економічних інструментів для стимулювання використання біомаси відходів виробництва продукції сільського господарства для виробництва біопалива, електричної та теплової енергії;

- утворення міжвідомчої координаційної ради з науково-дослідних робіт з багаторазового використання природних ресурсів та перероблення (рециклінгу) і утилізації відходів (утворена);

- розроблення проекту наказу Мінприроди про затвердження методичних рекомендацій сталого споживання;

- утворення центрів приймання/збирання побутових відходів в населених пунктах з чисельністю більш як 50 тис. осіб в рамках регіональних планів управління відходами

- розроблення проекту наказу про повторне використання очищених стічних вод та осаду за умови дотримання нормативів гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин (прийнято наказ Міністерства регіонального розвитку та житлово-комунального господарства України №341 від 12.12.2018р.)

На 2021 рік заплановано:

- впровадження механізму надання дотацій на збирання і транспортування рослинних відходів, придатних для виробництва кормів для відгодівлі тварин;

- утворення центрів приймання/збирання побутових відходів в населених пунктах з чисельністю більш як 50 тис. осіб в рамках регіональних планів управління відходами

На 2020-2025 роки було заплановано розроблення техніко-економічного обґрунтування та будівництво Національного центру управління небезпечними

відходами.

На 2022- 2030 рік заплановано:

- затвердження довідкових документів з найкращих доступних технологій щодо відходів (BREFs);
- створення в рамках регіональних планів управління відходами в обласних центрах мережі пунктів збирання для підготовки до повторного використання меблів, побутової техніки, одягу та інших товарів, які були у вжитку;
- будівництво регіональних комплексів з відновлення побутових відходів, запланованих в рамках регіональних планів управління відходами на основі кластерного підходу;
- будівництво регіональних полігонів відходів, що не є небезпечними;
- припинення експлуатації/закриття сміттєзвалищ і полігонів відходів, що не є небезпечними, які не відповідають встановленим вимогам;
- розроблення проектів рекультивації сміттєзвалищ і полігонів відходів, що не є небезпечними, які не відповідають встановленим вимогам;
- проведення рекультивації сміттєзвалищ і полігонів відходів, що не є небезпечними, які не відповідають встановленим вимогам;
- створення нових та збільшення потужностей існуючих об'єктів/установок оброблення осаду стічних вод операторами комунальних об'єктів з очищення стічних вод з потужністю, розрахованою на популяційний еквівалент понад 50000;
- створення додаткових потужностей для оброблення небезпечних відходів на основі результатів проведеної інвентаризації в рамках розроблення регіональних планів управління відходами;
- проведення дослідження щодо можливого використання палива з небезпечних відходів (HWDF) в цементній промисловості;
- створення інфраструктури для збирання та оброблення відпрацьованих нафтопродуктів.

У річний термін після прийняття закону про управління відходами

заплановано:

- запровадження економічного стимулювання впровадження екологічно чистих технологій виробництва та розширення можливостей перероблення (рециклінгу);

- вироблення фінансово-економічного механізму (створення Фонду управління промисловими відходами) для розбудови єдиної інфраструктури з оброблення промислових відходів та необхідного науково-технічного супроводу;

- розроблення та подання Кабінетові Міністрів України законопроекту про муніципальні відходи;

- розроблення та подання Кабінетові Міністрів України законопроектів про небезпечні відходи;

- запровадження процедури обов'язкових передліцензійних перевірок відповідності матеріально-технічної бази заявника до видачі ліцензії на поводження з небезпечними відходами;

- вдосконалення ліцензування операцій з управління небезпечними відходами;

- розроблення та подання Кабінетові Міністрів України проектів актів про:

- визначення вимог до проведення операцій управління небезпечними відходами із застосуванням найкращих доступних технологій;

- запровадження супровідної документації про перевезення небезпечних відходів для відстеження руху небезпечних відходів;

- розроблення та подання Кабінетові Міністрів України законопроекту про відпрацьовані нафтопродукти.

Отже найближчим кроком реалізації національного плану управління відходами є прийняття законів «Про відходи електричного та електронного обладнання», «Про батареї, батареї та акумулятори», «Про упаковку та відходи упаковки».

Законопроект “Про упаковку та відходи упаковки” виставлен на громадське обговорення на сайті Міндовкілля.

2.3 Аналіз закону України про управління відходами

Закон України “Про управління відходами” був прийнятий 20 червня 2022 року (набере чинності 9 липня 2023 року) [10].

Закон розробили відповідно до вимог Директиви 2008/98/ЄС про відходи та Директиви Ради 1999/31/ЄС щодо захоронення відходів.

Цей Закон регулює відносини, пов’язані із запобіганням утворенню та з управлінням відходами, що утворюються в Україні, а також з управлінням відходами, що перевозяться через територію України, вивозяться за її межі та ввозяться в Україну з метою відновлення, у тому числі рециклінгу.

Дія цього Закону не поширюється на:

- 1) газоподібні речовини, у тому числі невлочувані, що викидаються безпосередньо в атмосферне повітря;
- 2) радіоактивні відходи;
- 3) вибухові речовини військового та цивільного призначення, виведені з експлуатації;
- 4) незабруднений ґрунт та інші природні матеріали, видобуті під час проведення будівельних робіт, за умови що такі матеріали використані у будівництві у своєму природному (первісному) стані на місцевості, в якій їх було добуто;
- 5) побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною, обіг яких регулюється Законом України "Про побічні продукти тваринного походження, не призначені для споживання людиною", крім тих, до яких застосовуються операції спалювання, захоронення або які використовуються для біогазу та компосту;

б) речовини, призначені для використання як кормові матеріали відповідно до Закону України "Про безпечність та гігієну кормів", які не є побічними продуктами тваринного походження, не призначені для споживання людиною;

7) стічні та дренажні води.

Статтею 7 закону встановлюється, що всі відходи поділяються на два класи: небезпечні; та такі, що не є небезпечними. Всі відходи мають класифікуватися відповідно до Національного переліку відходів і Порядку класифікації відходів з урахуванням Переліку властивостей, що роблять відходи небезпечними. Цей Перелік властивостей затверджено додатком до закону. Закон встановлює, що Національний перелік відходів не є постійним, він підлягає перегляду кожні три роки.

Законом в Україні запроваджується система розширеної відповідальності виробника (РВВ). Згідно з визначеннями, які встановлюються статтею 1 закону, «розширеною відповідальністю виробника» вважається комплекс економічних, фінансових, адміністративних та організаційних заходів для забезпечення відповідальності виробників певних видів продукції за управління стадією відходів у життєвому циклі продукції.

Розширена відповідальність виробника встановлюється законом (стаття 10) щодо виробників продукції, у результаті споживання/використання якої утворюються відходи:

- упаковки;
- електричного та електронного обладнання;
- батарей і акумуляторів;
- транспортних засобів, знятих з експлуатації;
- мастил (олив);
- шин;
- текстилю тощо.

Закон «Про управління відходами» передбачає в першу чергу 2 основні моделі функціонування РВВ: через організації індивідуальної чи колективної відповідальності.

Система розширеної відповідальності виробника включає:

1) приймання та/або збирання на всій території України відходів, що утворилися внаслідок використання продукції, а також подальше управління цими відходами та фінансову відповідальність за таку діяльність;

2) інформування утворювачів відходів від продукції, на яку поширюється розширена відповідальність виробника, про заходи, яких вони можуть вживати для запобігання утворенню відходів, про придатність відходів до повторного використання та рециклінгу, про наявні системи для приймання та роздільного збирання відходів, що утворилися внаслідок використання продукції;

3) здійснення заходів для розроблення продукції та її складових (компонентів) з урахуванням мінімізації негативного впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище, запобігання та зменшення обсягів утворення відходів у процесі виробництва та використання продукції, виробництва довговічної продукції, придатної для ремонту та повторного використання, а також максимального залучення у виробництво вторинної сировини.

Від імені виробника продукції зобов'язання розширеної відповідальності може виконувати певна організація (ОРВВ – організація розширеної відповідальності виробника).

Організація розширеної відповідальності виробника:

1) забезпечує утворювачів відходів послугами з приймання та збирання відходів, що утворилися внаслідок використання продукції;

2) забезпечує досягнення встановлених законодавством цільових показників щодо збирання, підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення відходів;

3) повинна мати достатню фінансову та організаційну спроможність для виконання таких зобов'язань;

4) забезпечує щорічне проведення зовнішнього незалежного аудиту фінансової звітності відповідно до законодавства та оприлюднює відповідні аудиторські звіти;

5) оприлюднює інформацію про стан досягнення цільових показників щодо збирання, підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення;

6) оприлюднює інформацію про своїх засновників та членів, розмір фінансових внесків, сплачених виробниками на одиницю або на тонну виробленої продукції, введеної в обіг, процедуру відбору суб'єктів господарювання, що надають послуги із збирання та оброблення відходів;

7) проводить роз'яснювальну та просвітницьку роботу серед населення, у тому числі в закладах освіти, щодо управління відходами від продукції, на яку поширюється розширена відповідальність виробника.

За недосягнення цільових показників щодо збирання, підготовки відходів до повторного використання та рециклінгу або іншого відновлення виробники несуть адміністративно-господарську відповідальність, встановлену законом.

Конкретні моделі реалізації РВВ будуть закладені у спеціальних законах, оскільки виходячи із виду продукції, можливі відмінності в моделях РВВ. Так, збирання упаковки та збирання батарейок чи збирання транспортних засобів можуть потребувати різних підходів.

Згідно із законом, обов'язок по роздільному збору відходів та виконанню цільових показників з підготовки для повторного використання та рециклінгу побутових відходів покладено на органи місцевого самоврядування, яким після запровадження РВВ, організації РВВ будуть відшкодовувати витрати на збір певних видів відходів. РВВ запрацює в кращому випадку через 7 років, хоча це буде також залежати від часу прийняття окремих законів про РВВ різних видів продукції.

Законом запроваджується ієрархія управління відходами і центральними та місцевими органами виконавчої влади, і органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями.

Вона має такий вигляд:

- 1) запобігання утворенню відходів;
- 2) підготовка відходів до повторного використання;
- 3) рециклінг;
- 4) відновлення (у тому числі відновлення енергії);
- 5) видалення.

Підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить до утворення відходів, мають дотримуватись ієрархії управління відходами.

Закон передбачає ліквідацію несанкціонованих сміттєзвалищ, що забруднюють довкілля, та будівництво сучасних та безпечних полігонів ТПВ, що будуть мати регіональний характер, а також продовження користування тими сміттєзвалищами, які будуть зменшувати свій вплив на довкілля та впроваджувати вимоги до полігонів ТПВ.

Закон передбачає наступне:

1. Органи місцевого самоврядування мають вирішувати питання щодо розміщення на території об'єктів оброблення відходів та створювати пункти роздільного збирання побутових відходів, в яких здійснюється роздільне збирання відходів текстилю, деревини, великогабаритних та ремонтних відходів, відходів зелених насаджень, небезпечних відходів у складі побутових відходів, відходів паперу, картону, металу, пластику, скла, електронного та електричного обладнання, батарей та акумуляторів, інших видів відходів;

2. Регіональні плани управління відходами розробляються для кожної області та затверджуються обласними державними адміністраціями. Місцеві плани управління відходами затверджуються органами місцевого самоврядування та повинні узгоджуватися з регіональними планами управління відходами. В планах управління відходами визначається система управління за такими класами відходів: муніципальні відходи, небезпечні відходи, промислові відходи, відходи будівництва та знесення, відходи сільського господарства, відходи упаковки, відходи електричного та електронного обладнання, відпрацьовані батарейки, батареї та акумулятори, медичні відходи,

зняті з експлуатації транспортні засоби, осаді стічних вод від комунальних очисних споруд;

3. Відходи будівництва та знесення, що не є небезпечними, підлягають підготовці до повторного використання, рециклінгу, іншому матеріальному відновленню, включаючи зворотне заповнення;

4. Захоронення відходів здійснюється на полігонах, що відповідають вимогам законодавства та технологічне обладнання яких забезпечує захист ґрунтових вод, вилучення та знешкодження біогазу та фільтрату, контроль викидів в атмосферне повітря, забруднення ґрунтів і підземних вод. Суб'єкт господарювання, що здійснює управління полігоном, повинен мати дозвіл на здійснення операцій з оброблення відходів, а в разі захоронення небезпечних відходів - ліцензію на здійснення господарської діяльності з управління небезпечними відходами.

Регулювання відносин, пов'язаних з управлінням відходів металу, здійснюється Законом України «Про управління відходами» з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про металобрухт».

З ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ДИРЕКТИВОЮ 1999/31/ЄС ПРО ЗАХОРОНЕННЯ ВІДХОДІВ

Розглядаючи Директиву 1999/31/ЄС про захоронення відходів слід зазначити що Україна має виконати такі зобов'язання:

1. Прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів);
2. Класифікація місць захоронення відходів;
3. Підготовка національної стратегії щодо зменшення кількості міських відходів, що розкладаються під впливом мікроорганізмів (біорозкладані), які спрямовуються на полігони;
4. Встановлення системи процедур подачі заяв та надання дозволів, а також щодо процедур прийняття відходів;
5. Встановлення процедур контролю та моніторингу під час функціонування та закриття полігонів, а також процедур подальшого догляду після закриття з метою забезпечення їх знешкодження;
6. Впровадження планів очистки існуючих місць захоронення;
7. Встановлення механізму обчислення вартості;
8. Забезпечення необхідної обробки відповідних відходів перед їх захороненням (направленням на полігони/сміттєсховища).

Ці положення Директиви мають бути впроваджені для існуючих установок/обладнання протягом 6 років з дати набрання чинності цією Угодою. Для будь-яких інших установок/обладнання, що вводяться в експлуатацію після підписання Угоди, положення Директиви застосовуються з дати набрання чинності цією Угодою.

Виконуючи зобов'язання щодо прийняття національного законодавства у Національному плані управління відходами передбачається:

1. Розробити і прийняти закон про захоронення відходів (у річний строк з дня прийняття закону про управління відходами);

2. Розробити і прийняти закон про спалювання відходів (у річний строк з дня прийняття закону про управління відходами);

3. Розробити і прийняти порядок прийняття відходів для різних категорій полігонів (у шести місячний строк, з дня прийняття закону про захоронення відходів);

4. Розробити і прийняти порядок встановлення категорій полігонів відходів (у шести місячний строк, з дня прийняття закону про захоронення відходів);

5. Розробити план заходів щодо зменшення обсягів захоронення відходів, що біологічно розкладаються (у річний строк з дня прийняття закону про управління відходами);

6. Розробити проект державних і галузевих будівельних норм щодо полігонів небезпечних відходів, відходів, що не є небезпечними, та інертних відходів (у шести місячний термі з дня прийняття закону про захоронення відходів);

7. Розробити законопроект про встановлення механізму фінансових гарантій, що надаються операторами полігонів різних категорій (у річний строк після прийняття закону про захоронення відходів);

8. Розробити законопроект про впровадження відповідальності операторів місць видалення відходів за збитки, завдані довкіллю, та зобов'язання щодо фінансування відновлення компонентів навколишнього природного середовища, які зазнали негативного впливу від місць видалення відходів (у шести місячний термі з дня прийняття закону про захоронення відходів).

Реалізація цих заходів була запланована на 2020 рік і після прийняття закону “Про управління відходами”. Оскільки закон “Про управління відходами” прийнято тільки у 2022 році, то і всі заходи мають бути реалізовані протягом 2023-2034 років.

Велика увага у законі [10] приділяється поводженню з побутовими відходами, так як саме захоронення таких відходів сьогодні викликає найбільшу занепокоєність.

Закон [10] встановлює, що органи місцевого самоврядування повинні забезпечити виконання цільових показників щодо підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів. Закон передбачає такі цільові показники:

- 1) до 2025 року - не менше 10 % їх маси;
- 2) до 2030 року - не менше 20 % їх маси;
- 3) до 2035 року - не менше 25 % їх маси;
- 4) до 2040 року - не менше 35 % їх маси.

Закон передбачає, що з 1 січня 2030 року експлуатація місць розміщення відходів (полігонів, звалищ), що не оснащені системами вилучення та знешкодження біогазу та фільтрату, системами моніторингу викидів в атмосферне повітря та моніторингу забруднення ґрунтів і підземних вод, забороняється. При цьому негативним є те, що згідно Закону ці вимоги не застосовуються, якщо суб'єкт господарювання, який здійснює управління місцем розміщення відходів, виконує план приведення існуючого місця розміщення відходів у відповідність до вимог законодавства у відповідності з графіком, визначеним умовами дозволу на здійснення операцій оброблення відходів.

Виконуючи зобов'язання щодо класифікації місць захоронення відходів у Національній стратегії управління відходами передбачається запровадження такої класифікації.

В Національній стратегії управління відходами [1] передбачається що у 2023 році необхідно забезпечити перероблення 15% побутових відходів, а у 2030 році Україна повинна переробляти 50% побутових відходів загального їх утворення. Також планувалося створити до 2022 року в обласних центрах мережі пунктів збирання для повторного використання меблів, побутової техніки, одягу та інших товарів, які були у вжитку. Велика увага в Стратегії приділяється об'єктам поводження з побутовими відходами (сміттєперевантажувальним станціям, сміттєсортувальним лініям, сміттєпереробним заводам, полігонам тощо). Насамперед, інвентаризації таких

об'єктів, створенню регіональних полігонів для захоронення побутових відходів, будівництво мережі сміттєперевантажувальних станцій (200 одиниць), припинення експлуатації, закриття та рекультивація полігонів і сміттєзвалищ, які не відповідають вимогам екологічної безпеки.

На виконання зобов'язання про встановлення механізму обчислення вартості послуг з поводження з відходами з 1 травня 2019 року в Україні вступили в силу нові Правила надання послуг з поводження з побутовими відходами, затверджені постановою Кабінету Міністрів України №318 від 27 березня 2019 року [18].

3.1 Нові правила формування тарифів на послуги у сфері поводження з побутовими відходами

Раніше відповідна послуга називалася “вивезення побутових відходів”, тепер її назву змінено на “поводження з побутовими відходами”. Зміна формулювання у тому числі пов'язана зі спробою змінити ситуацію з наданням цієї послуги.

Відповідно до Закону України “Про відходи”, в поняття “поводження з відходами” включене не тільки їх вивезення на полігон, а дії, спрямовані на попередження утворення відходів, їх збирання, перевезення, сортування, зберігання, обробка, переробка, утилізація, видалення, знешкодження та захоронення.

Якщо раніше від “сміттярів”, які обслуговують житлові будинки, вимагалось лише звільнити прибудинкову територію від накопичених відходів, то тепер передбачається залучати до обслуговування будинків компанії, які зможуть забезпечити також утилізацію чи переробку.

Законодавство також зобов'язує компанії, які мають намір брати участь в конкурсах на надання послуг з поводження з побутовими відходами,

підтверджувати свої можливості договорами з компаніями, які займаються переробкою та/або захороненням побутових відходів.

У Законі України “Про відходи” передбачена пряма вимога: під час конкурсів на надання послуг з поводження з побутовими відходами місцева влада повинна віддавати перевагу тим пропозиціям, які передбачають більший ступінь переробки або утилізації побутових відходів.

В березні 2019 року о Порядку формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів було внесено, що повноваження щодо поводження з побутовими відходами і закріплюється за місцевою владою.

Запроваджується нова договірна модель послуги з поводження з побутовими відходами.

Між підприємством і споживачем укладається договір про надання послуг з поводження з побутовими відходами. Плата за надані послуги нараховуватиметься щомісячно.

Внесі зміни у Закон України “Про житлово-комунальні послуги”. Цими змінами, в тому числі, покладаються додаткові зобов’язання щодо сортування сміття не тільки на компанії, що надають послуги з вивезення сміття, а й на споживачів їх послуг.

Крім цього, якщо раніше законодавство розглядало роздільний збір відходів лише як одну з можливостей, то в 2020 році в законі України “Про відходами” чітко вказали, що власники або наймачі, користувачі, у тому числі орендарі, джерел утворення побутових відходів забезпечують роздільне збирання побутових відходів. Передбачалося, що всі керуючі організації або ОСББ повинні переукласти з виконавцями послуги договір на вивезення сміття до 1 травня 2020 року.

У договорі нового зразка про надання послуг з поводження з відходами, який теж затверджений згаданою постановою КМУ № 318, передбачається, що виконавець повинен вивозити тверді, великогабаритні, ремонтні і рідкі (з вигрібних ям) відходи. У тому числі він повинен технологічно правильно вивозити вміст контейнерів для роздільного збору сміття.

Тепер ситуація з роздільним збором сміття повинна покращитися.

Може з'явитися набагато більше видів контейнерів для роздільного збору сміття, ніж можна побачити у дворах будинків зараз. У договорі можна передбачити роздільне збирання відходів з полімерів (пластик, поліетилен), зі скла, паперу, кольорових металів та іншої вторинної сировини. Також може бути окремо передбачене вивезення органічних (харчових) і небезпечних відходів (лампочки, батарейки тощо).

Контейнери для роздільного збору відходів можуть бути власністю багатоквартирного будинку, або можуть надаватися у користування організацією, яка займається вивезенням сміття.

За новими правилами, на вивезення кожного виду побутових відходів будуть діяти окремі тарифи. Встановлювати їх повинні органи місцевої влади.

Окремі тарифи затверджуються на вивезення твердих побутових, великогабаритних, ремонтних, рідких і небезпечних відходів.

Сумарно платити доведеться більше, ніж раніше, оскільки в тариф включать не тільки саме вивезення сміття, але ще й витрати на його переробку та утилізацію.

Тарифи на послуги з поводження з твердими побутовими відходами є сумою тарифів на послуги з вивезення, переробки та захоронення побутових відходів.

Новий порядок розрахунків з виконавцями послуги з поводження з відходами дозволяє заощаджувати, оскільки він передбачає фактично безкоштовне вивезення розсортованих відходів. Обсяг того сміття, яке мешканці будуть виносити в контейнери для роздільного збору відходів — окремо для скла, пластику, паперу тощо, — не буде враховуватися при нарахуванні плати за обсяг сміття, що вивозиться.

У разі запровадження роздільного збирання побутових відходів при встановленні цін/тарифів на послугу з поводження з побутовими відходами не враховується вартість операцій з поводження з роздільно зібраними (відсортованими) корисними компонентами цих відходів.

Якщо біля будинку будуть розміщені тільки контейнери для змішаного сміття кожному мешканцеві доведеться сплачувати за його вивезення. Але при наявності баків для роздільного збору сміття — як мінімум половина цього сміття буде викидатися в них і, таким чином, оплачувати доведеться вдвічі менший обсяг відходів. Розсортовані ж відходи будуть вивозитися безкоштовно для мешканців.

Така “знижка” зроблена через те, що постачальник послуги з вивезення сміття може отримати певний дохід, якщо здасть розсортовані відходи як вторинну сировину. Тим самим будуть покриті його витрати на транспортування цього сміття до місця переробки.

Співвласники багатоповерхового будинку можуть і самі організувати вивезення розсортованих відходів та здачу їх на переробку. Зазвичай, виручені за це гроші не тільки покривають витрати на транспортування, але і дозволяють збирати кошти для потреб будинку.

4 ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА ДИРЕКТИВОЮ 2006/21/ЄС ПРО УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ ВИДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Розглядаючи Директиву 2006/21/ЄС про управління відходами видобувної промисловості слід зазначити що Україна має виконати такі зобов'язання:

- прийняття національного законодавства та визначення уповноваженого органу (органів);

- встановлення системи, яка забезпечить створення/розроблення операторами (суб'єктами господарювання) планів управління відходами (визначення та класифікація засобів поводження/переробки з відходами; характеристика відходів) (ст.4 і 9);

- встановлення дозвільної системи, фінансових гарантій та системи контролю (ст.7, 14 та 17);

- встановлення процедур управління та моніторингу видобувних пустот (ст.10);

- встановлення процедур закриття та подальшого нагляду за виробничими майданчиками відходів видобувної діяльності (ст.12);

- створення реєстру закритих майданчиків відходів видобувної діяльності (ст.20).

Всі ці зобов'язання Україна має виконати протягом 5 років з дати набрання чинності Угодою.

Національною стратегією управління відходами в Україні передбачається розроблення актів законодавства щодо імплементації положень Директиви № 2006/21/ЄС Європейського парламенту та Ради від 15 березня 2006 р. “Про управління відходами видобувних підприємств. Ці нормативно-правові акти повинні будуть встановлювати вимоги до:

- безпечного управління відходами, що утворюються в результаті видобування, оброблення і зберігання мінеральних ресурсів;

- дозволів на функціонування об'єктів/місць розміщення відходів видобувної промисловості;
- заходів під час будівництва нового об'єкта або модернізації/реконструкції існуючого, які стосуються умов розміщення, попередження забруднення ґрунтів, атмосферного повітря та водних об'єктів, проведення моніторингу та інспекційних перевірок;
- заходів із закриття об'єкта, рекультивації земель та процедур моніторингу після його закриття;
- попередження аварій та створення систем управління безпекою для об'єктів з підвищеними ризиками для здоров'я людини та навколишнього природного середовища;
- фінансових гарантій, що надаються власниками полігонів для забезпечення виконання їх зобов'язань до початку функціонування об'єкта та рекультивації ділянки під час закриття об'єкта;
- планів управління відходами, що включатимуть заходи із попередження або мінімізації обсягів утворення відходів, їх повторного використання, перероблення та утилізації;
- процедур контролю та моніторингу об'єктів поводження з відходами, у тому числі після їх закриття;
- заходів із попередження забруднення навколишнього природного середовища;
- створення інформаційної системи управління відходами, яка включатиме інформацію про номенклатуру та кількість відходів, що утворюються, перероблюються, утилізуються та видаляються, а також суб'єктів господарювання, що здійснюють збирання, перевезення, повторне використання, перероблення, утилізацію та видалення відходів. Інформаційна система управління відходами також використовуватиметься для підтримки діяльності місцевих органів влади, які здійснюватимуть управління Фондом управління промисловими відходами;

- створення фондів управління промисловими відходами, визначивши їх розпорядниками облдержадміністрації, а джерелом наповнення - кошти суб'єктів господарювання, які утворюють промислові відходи, що не мають екологічно безпечних технологій їх перероблення та утилізації і підлягають захороненню; цільове використання коштів фондів управління промисловими відходами для фінансування заходів з екологічної модернізації суб'єктів господарювання та створення інфраструктури поводження з промисловими відходами, зокрема, шляхом:

- розроблення, проектування та виробництво устаткування для поводження з промисловими відходами;

- покриття капітальних і експлуатаційних витрат, пов'язаних з управлінням промисловими відходами;

- створення централізованих регіональних потужностей з перероблення та утилізації промислових відходів;

- надання фінансової допомоги суб'єктам господарювання (позики, гранти тощо) для проведення екологічної модернізації, запровадження більш чистих виробництв/технологій, створення власних потужностей з перероблення та утилізації промислових відходів;

- створення механізму фінансової гарантії для закриття, рекультивації та подальшого нагляду за полігонами захоронення промислових відходів з урахуванням положень щодо:

- покладення на власника полігону повної відповідальності за будь-яку шкоду, заподіяну навколишньому природному середовищу, зокрема його обов'язку за власний рахунок здійснювати належні природоохоронні заходи щодо попередження та ліквідації забруднення навколишнього природного середовища;

- використання зобов'язуючих інструментів, а саме: банківської гарантії, акредитив та/або депозиту в готівці;

- використання власних боргових зобов'язань/власних корпоративних гарантій є занадто ризиковано в разі настання неплатоспроможності (банкрутства) і не є прийнятним;

- розміру фінансової гарантії, який повинен бути достатнім для повного покриття зобов'язань, що впливають з умов документів дозвільного характеру та плану управління відходами;

- розроблення плану заходів щодо закриття полігону, що передбачає проведення моніторингу та відновлення стану навколишнього природного середовища, та інтеграція його до плану управління відходами, що свідчитиме про врахування до початку діяльності заходів і витрат, спрямованих на поліпшення ситуації;

- визначення ступеня впливу діяльності полігону захоронення промислових відходів на навколишнє природне середовище і можливості використання у майбутньому відновлених земель, що є основою для розрахунку розміру фінансової гарантії;

- надання фінансових гарантій до початку здійснення операцій з видалення промислових відходів;

- забезпечення оперативного перегляду розміру фінансової гарантії, що стимулюватиме власників полігонів завершувати відновлювальні роботи;

проведення інвентаризації покинутих промислових майданчиків та місць захоронення промислових відходів для оцінки ризиків, формування переліку об'єктів для їх реабілітації, зокрема:

- попередньої оцінки ризику з метою виключення ділянок, що не спричиняють або не можуть спричинити серйозної загрози здоров'ю людини і навколишньому природному середовищу;

- попередньої оцінки ризику для ділянок, які визначені як об'єкти потенційної загрози за результатами першого етапу, з розробленням первинної концептуальної моделі встановлення наявності потенційно неприйнятних ризиків;

- на підставі результатів попередньої оцінки ризику проведення більш деталізованої кількісної оцінки ризику із встановленням та використанням інформації та критеріїв, що дає змогу встановити наявність неприйнятних ризиків;

- створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері поводження з промисловими відходами, їх навчання та сертифікації.

Закон України “Про управління відходами” встановлює, що його нормами буде врегульована сфера поводження з відходами видобувної промисловості до прийняття окремого закону. Але, на при великий жаль, поки що, виконання цих заходів не відбулося, і інформації про їх виконання у відкритому доступі немає.

ВИСНОВКИ

Під час повномасштабного вторгнення закладено початок реформування системи управління відходами. Наряду з вирішенням проблеми накопичення відходів руйнації внаслідок бойових дій, органам державної влади потрібно було терміново вирішувати проблеми нерозвиненої переробної галузі, стихійних звалищ, переповнених полігонів, які не відповідають вимогам ЄС.

З метою створення належної інфраструктури об'єктів управління відходами, покращення стану навколишнього природного середовища, санітарного та епідемічного благополуччя населення в Україні проводиться реформа в сфері управління з відходами. Ця реформа спрямована на зменшення розмірів утворення відходів та обсягів накопичення відходів на полігонах і сміттєзвалищах, збільшення обсягів сортування та рециклінгу відходів, стимуляцію використання безвідходних та екологічно безпечних технологій.

Відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС, Україна впроваджує вимоги Директив ЄС у сфері управління відходами у національне законодавство. Це сприятиме удосконаленню системи управління відходами та переходу до циркулярної економіки, впровадженню ефективної ієрархії управління відходами та розширеної відповідальності виробника, а також створенню дієвої системи планування управління відходами на національному, регіональному та місцевому рівнях.

Аналізуючи виконання Україною зобов'язань щодо імплементації вимог директив ЄС у сфері управління відходами можна сказати, що зроблено наступне:

- схвалено Національну стратегію управління відходами до 2030 року, яка визначає цілі реформи та пріоритети разом із цільовими показниками;
- затверджено Національний план управління відходами, який визначає завдання і практичні заходи, що дозволяють Україні до 2030 року перейти на нову європейську модель управління відходами;

- створено Координаційну раду з питань реалізації Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року, що сприяє забезпеченню координації дій центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо формування та реалізації державної політики у сфері управління відходами;

- затверджено Закон України «Про управління відходами» (вступить в дію 9 липня 2023р.);

- розроблено чотири ключові законопроекти: «Про відходи електричного та електронного обладнання» (на етапі доопрацювання), «Про батарейки та акумулятори» (на етапі доопрацювання), «Про відходи упаковки» (на етапі обговорення), «Про муніципальні відходи» (на етапі доопрацювання).

- розроблений Національний перелік відходів і Порядок класифікації відходів (на етапі обговорення).

Але багато чого, ще не зроблено і має бути зроблено у найближчий час. Насамперед Міндовкільля необхідно у найкоротший термін:

- забезпечити законодавче регулювання питань пов'язаних з управлінням побутовими відходами відповідно до нових підходів, які запроваджуються рамковим Законом «Про управління відходами»;

- доопрацювати законопроекти про відходи електричного та електронного обладнання, про батарейки, батареї і акумулятори за умови його узгодження із рамковим законом про управління відходами;

- прискорити розробку та оприлюднення для громадського обговорення інших законопроектів в сфері відходів, що передбачені Стратегією управління відходами, а також необхідних підзаконних актів.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Євроінтеграційний портал. URL:<https://eu-ua.org/tekst-uhody-pro-asotsiatsiiu>. (дата звернення 27.04.2023)
2. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017р. №1106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1106-2017-p> (дата звернення 27.04.2023 р.)
3. Міщенко В.С., Омельяненко Т.Л., Маковецька Ю.М. Стратегія апроксимації законодавства України до права ЄС у сфері поводження з відходами //Матеріали Національного форуму «Поводження з відходами в Україні: законодавство, економіка, технології». 4-7 листопада 2014 р., Київ. С.34-38.
4. Про відходи: Директива Європейського Парламенту та Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року та скасування деяких Директив. URL: <https://menr.gov.ua/news/31288.html>. (дата звернення 5.05.2023 р.)
5. Сучасне керування відходами відповідно до принципів циркулярної економіки. Посібник курсу ZWA deep level. 2021р. 138 с. URL:<https://drive.google.com/drive/folders> (дата звернення 6.05.2023 р.)
6. Про захоронення відходів:Директива Ради 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року. URL: <https://menr.gov.ua/news/31286.html>. (дата звернення 10.05.2023 р.)
7. Про Управління відходами видобувної промисловості: Директива 2006/21/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2006 року. URL:<https://menr.gov.ua/news/31286.html> (дата звернення 15.05.2023 р.)
8. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8.11.2017р. №

820-р. URL/<https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-p> (дата звернення 19.05.2023 р.)

9. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.02. 2019 р. № 117-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-p> (дата звернення 23.05.2023 р.)

10. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022р. № 2320-IX URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2320-20>. (дата звернення 1.06.2023р.)

11. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення регіональних планів управління відходами: Наказ Мінприроди України від 12.04.2019р. №142 URL: https://menr.gov.ua/files/docs/nakazy/2019/nakaz_142.pdf (дата звернення 3.12.2019 р.)